

*Скрипка Анастасія Олександрівна,
здобувачка вищої освіти
спеціальності 026 «Сценічне мистецтво»
Харківської державної академії культури*
Науковий керівник:
*Шумакова Світлана Миколаївна,
кандидатка мистецтвознавства,
доцентка кафедри режисури
Харківської державної академії культури*
<https://orcid.org/0000-0002-2269-3149>

ТЕАТР ЛЯЛЬОК ІМ. АФАНАСЬЄВА ЯК ФЕНОМЕН В МИСТЕЦТВІ

Театр є живим мистецтвом своєрідного відбиття всіх барв і проявів життя, що є відмінним від подібних трактовок в інших видах мистецтва. Унікальним театральним видовищем є створене в симбіозі дій живого актора з його дійовим партнером-двійником – лялькою. З поміж інших видів театрів саме театр ляльок вирізняється особливою яскравістю творення образів, в яких простежуються пізнавані людські риси, що й перетворюють ляльку в індивідуальність-персонаж з власним характером, думками й світоглядом. Процес оживлення дійової особи відбувається безпосередньо на сцені, перед глядацькою аудиторією, тому в театрі ляльок можна відчутти особливу, неповторну в іншому виді театру атмосферу магії та загадковості.

Харків посідає особливе місце в історії розвитку театрального мистецтва країни, в якій сторінки, присвячені Харківському академічному театру ляльок ім. Афанасьєва, відбивають мистецький феномен.

Насамперед, звернемося до деталізації самої історії. Згаданий театр розпочав діяльність з 1 липня 1939 р., коли у штаті було всього 20 акторів, а постійне приміщення було відсутнім, тому вистави ставились на різних харківських сценічних площадках. Постійне приміщення театр отримав лише наприкінці 1941 р. Розквіт почався у 1952 р. з появою художнього керівника Віктора Афанасьєва, коли ляльковий театр найінтенсивніше розвивався, займаючи провідне місце серед театрів України. Вважається, що «харківський феномен» створив саме Віктор Андрійович.

За ініціативою художнього керівника в театрі був організований єдиний музей театральних ляльок в Україні. Колекція музею складає близько 11 тисяч експонатів, серед яких частина зберігається в інших місцях і не експонується. Серед них, зокрема, ляльки, які грали у виставах ще з 40-х, 50-х і до 90-х рр. Це відкрило величезні можливості для підтримання творчих зв'язків із зарубіжними акторами і режисерами-лялькарями.

Харківський академічний театр ляльок перманентно репрезентує новітність форм та тематичних орієнтацій вистав, очевидний відхід від стереотипного мислення щодо їх побудови. Це виявляється безпосередньо у введенні до вечірнього репертуару вистав, орієнтованих на дорослого глядача.

Деякий час тому купувати квитки потрібно було за декілька місяців, адже вистави характеризувалися суттєвою глядацькою затребуваністю. Певною мірою така тенденція збереглася й донині – Харківський академічний театр ляльок має найбільший в Україні вечірній репертуар.

З 2010 р. розпочинається новий театральний етап, коли головним режисером стає Оксана Дмитрієва – харківська діячка культури, актриса, драматургиня і режисерка, з приводу перших сезонів роботи якої в пресі стверджувалося, що «без сумніву, театральне життя Харкова дуже виграло з появою молодого режисерки. Її голос у театральному багатоголосі міста не схожий ні на кого іншого. Саме тому вона є володаркою Гран-прі та лауреатом перших премій багатьох фестивалів, як українських, так і міжнародних. А в перший рік роботи в Харкові Оксана була відзначена муніципальною премією за найкращу режисуру за виставу "Чарівне кільце"» [1]. Режисура Оксани є особливим відтворенням магичності атмосфери й сучасним осмисленням матеріалу. Одна з головних переваг режисерки полягає в тому, що вона вибудовує сценічну дію так, щоб викликати у глядача «вир співпереживань».

Харківський академічний театр ляльок сьогодні проходить етап освоєння нових технологій та засобів постановки, відбуваються відкриття у всіх формах і проявах драматургії, режисурі, сценографії, акторській техніці. Але у воєнних реаліях все призупинилося. У квітні 2022 р. на імprovізованій

сцені станції метро «Майдан Конституції» театр ляльок зіграв свою першу виставу за казками Г.Х. Андерсена, відновлюючи процес творчої діяльності. Офіційно театр відновив роботу на початку 2023 р. Наразі у діючому репертуарі театру знайшла своє особливе місце вистава за сучасною п'єсою Ніни Захоженко «Я норм» про сучасні військові події в Україні. Її головні герої – підлітки, які переживають початок повномасштабного вторгнення в Бучі. Актори вистави висловлюються: «Коли були покази в театрі і в інших містах, це був такий момент, коли дійсно мистецтво починає працювати як свого роду терапія, як свого роду можливість зібратися разом». Оксана Дмитрієва дає і свій коментар про роботу над цією виставою: «Це дуже світла історія про підлітків. Але ми всі тоді були такі безпорадні, що й самі нагадували дітей. Ми зробили виставу за два тижні» [1].

У жовтні театр представив цю виставу у Варшаві. Глядачі спостерігали за виступом з обережністю, а в результаті були захоплені видовищем й гучно аплодували, висловлюючи своє ставлення до побаченого. Згодом Харківський академічний театр ляльок отримав за цю виставу нагороду в Стокгольмі. Вона вразила й організаторів Фонду: «З твердою вірою в цілющу силу мистецтва, Харківському державному театру ляльок вдалося провести вистави для дітей та дорослих, незважаючи на складну ситуацію в місті та постійні обстріли» [2].

Отже, аналізуючи шлях становлення і розвитку Харківського академічного театру ляльок, можна констатувати, що це унікальний феномен у сценічному мистецтві, який поєднує традиції й сучасне мистецьке бачення, і по сьогодні вражає глядача сміливими підходами до постановок. Театр підкорює глядача своєю жагою до творення прекрасного за будь-яких умов, вражає актуальністю і відвертістю тем, яких торкається, та привабливістю відкриттів нового і чуттєвого у житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко І. «Квітневий Харків – це жорстка територія». Оксана Дмитрієва про те, як театр ляльок пережив рік війни. URL: <https://gwaramedia.com/kvitnevij-harkiv-cze-zhorstka->

teritoriya-oksana-dmitriieva-pro-te-yak-teatr-lyalok-perezhiv-rik-vijni/ (дата звернення: 25.03.2024).

2. Лобанок Д. Харківський академічний театр ляльок отримав премію у Стокгольмі. URL: <https://gwamedia.com/harkivskij-akademichnij-teatr-lyalok-otrimav-premiyu-u-stokgolmi/> (дата звернення: 23.03.2024).